

STADSHOLMEN

HIPPOMENES 4

Storkyrkobrinken 1

GAMLA STAN

Stadsholmen

AB Stadsholmen är Stockholms stads bolag för förvaltning av äldre, kulturhistoriskt värdefulla fastigheter. Vi äger och förvaltar merparten av bebyggelsen inom kulturresevatet östra Mariaberget, Skinnarviksberget, Åsöberget och Vita bergen samt området vid Katarina kyrka. Dessutom är Stadsholmen största fastighetsägare i Gamla stan, på Långholmen och i Djurgårdsstaden. Vi äger och förvaltar även gårdar i ytterstaden – stamfastigheter från vilka stadens moderna förorter vuxit fram. För närvarande omfattar beståndet 279 fastigheter med drygt 700 byggnader, som inrymmer 1633 lägenheter och 804 lokaler. Stadsholmen är ett dotterbolag till AB Svenska Bostäder.

Stadsholmen bildades 1936 av samfundet S:t Erik för att rusta upp några kvarter i Gamla stan. Stadsholmen är det äldre namnet på denna stadsdel. 1967 förvärvade Stockholms stad bolaget och överförde merparten av sitt äldsta bostadsbestånd till Stadsholmen. Under åren har även Stadsholmen övertagit byggnader från andra fastighetsägare som byggnadsstyrelsen, kriminalvården och Gatu- och fastighetskontoret i Stockholm.

Med tiden har ett synsätt vuxit fram där antikvariska principer baserade på varje hus historia och förutsättningar blivit vägledande för hur byggnader och yttre miljö ska förvaltas och rustas. Flertalet av våra fastigheter har högsta klassificering (blå) vilket innebär att de har så stora kulturhistoriska värden att de motsvarar kraven för byggnadsminnen. För oss är byggnadsvård ett vardagsarbete och allt vi gör präglas av respekt för husen och deras historia.

FAKTABLAD

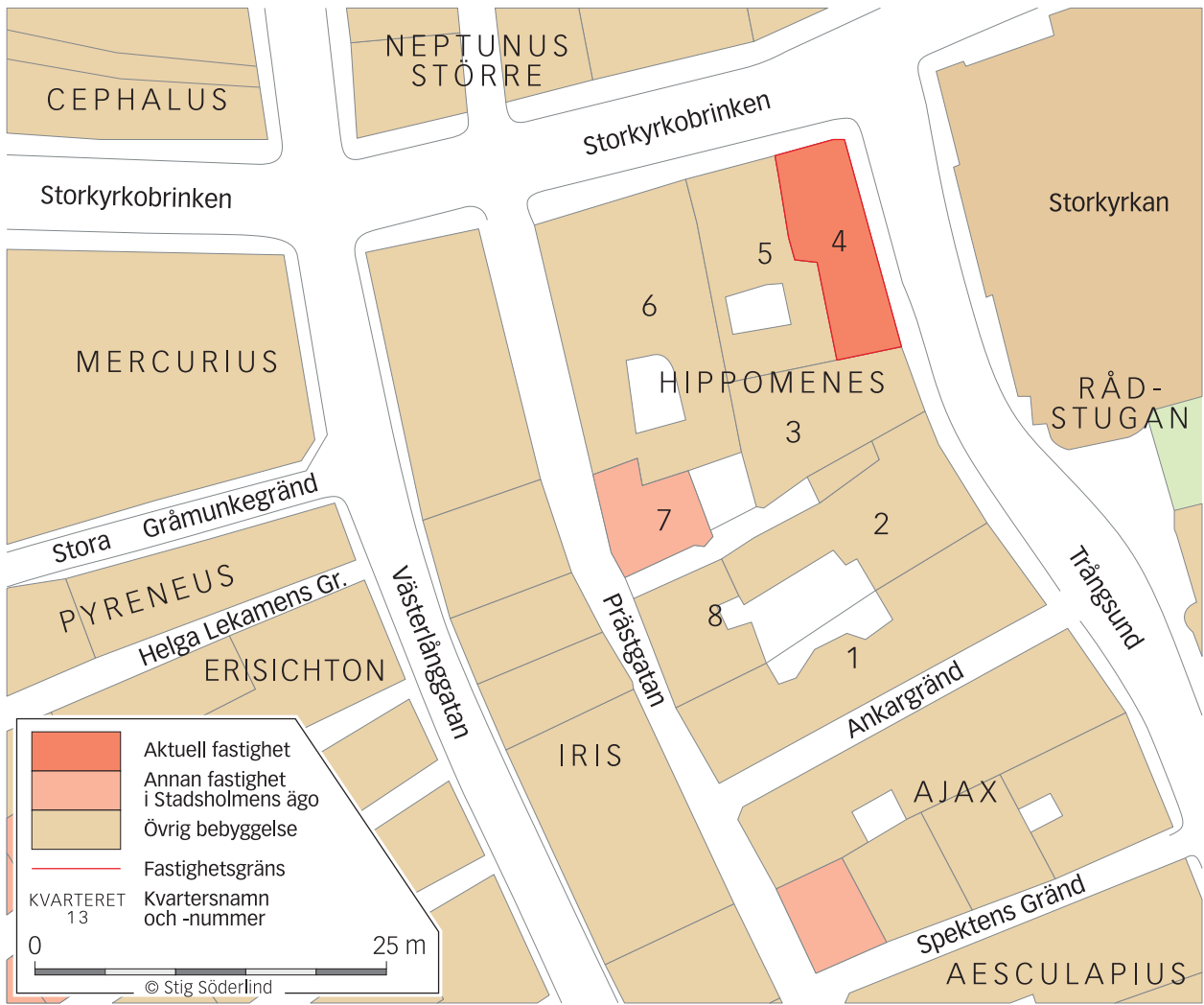
Byggnader och miljöer berättar ofta något om vår historia. Genom byggnaderna kan vi få veta hur staden och samhället förändrats. Husen ger oss också kunskap om hur människor har arbetat, bott och inrett sina hem och de speglar även olika gruppers livsvillkor.

Somliga hus är väldokumenterade och omskrivna medan andra är mer anonyma. Under några år har vi tillsamman med Stadsmuseet i Stockholm arbetat med att sammanställa en kortfattad information om alla våra fastigheter; information om när husen byggdes, hur de har förändrats och hur de har använts under åren.

För att kunna beskriva den enskilda fastighetens historia har vi dels besökt varje hus för att se vad som finns kvar från äldre tid och dels letat uppgifter i arkiv och litteratur. En del nya foton har tagits för att illustrera faktabladet.

För att hinna med alla fastigheter inom rimlig tid har arbetet byggts på lättåtkomliga uppgifter. Ingen fullständig arkivforskning har alltså gjorts och de historiska beskrivningarna är därför inte heltäckande. Ibland kan uppgifter i olika arkiv också vara motsägelsefulla och det har inte alltid funnits möjlighet att reda ut frågetecken. Faktabladet kan därför komma att fördjupas och förändras vid nya undersökningar i framtiden.

Faktabladet finns samlade på Stadsholmens webbplats www.stadsholmen.se

HÖRNET TRÅNGSUND- STORKYRKO-
BRINKEN ÅR 1907. I HÖRNET LÅG
G. A. CARLEHOLMS SKRÄDDERIAFFÄR.
OKÄND FOTOGRAF. SSM:S ARKIV. C 731.

Byggnaden fick sin nuvarande volym år 1680 då två äldre stenhus byggdes på och samman. Takutformningen med dubbla vindar under säteritak är bevarad från denna ombyggnad, liksom italianens luckor.

Fastigheten präglas till stor del av en omfattande ombyggnad 1907 då fasader och delar av planlösningen ändrades. Viss fast inredning från 1800-talet finns i lägenheterna.

Hippomenes 4 är en del av Gamla stans unika och omistliga bebyggelse och är blåvärderad enligt Stockholms Stadsmuseums kulturhistoriska klassificering. Detta innebär att fastigheten har ett synnerligen stort kulturhistoriskt värde.

OMRÅDESBESKRIVNING

Under flera hundra år var Gamla stan Stockholms

centrum. Medeltidens bebyggelse bestod av hus i trä eller tegel, ofta med torvtak. Till husen fanns många gånger källare med väggar av natursten och tegelvalv eller bjälktak. Tegelhusens fasader var inte putsade och kunde ha dekor i form av blinderingar, formtegel eller mönstermurning. Den medeltida, oregelbundna stadsplanen är ännu i dag mycket väl bevarad och många hus har i hög utsträckning kvar medeltida murverk bakom senare tiders fasadutformningar och inredningar.

Det expansiva 1600-talet, när Sverige utvecklades till en stormakt, gav en annan prägel åt staden med

SEDAN OMBYGGNADEN 1907-1909 ÄR BOTTENVÅNINGEN
RUSTICERAD OCH MED STORA, RUNDBÄGIGA FÖNSTER.
FOTO: J. MALMBERG.

flera nybyggen men också modernisering av de äldre husen. Byggnaderna fick stora vindar i flera våningar med höga, branta tak och ofta en dekorativ fasadutsmäckning i natursten. Samtidigt anpassades de nybyggda husen längs framför allt Nygatorna i väster till en reglerad stadsplan.

Under 1700-talets mitt och senare hälft byggdes husen ofta på med en våning. Vindarna var nu mindre och taken flackare. Fasaderna utfördes släta och putsade, och rummen inreddes med kakelugnar och snickerier som till stor del finns bevarade i dag.

Vid 1800-talets senare del och under tidigt 1900-tal fick många byggnader fasader med tidstypiska dekorer i stuck eller puts och bottenvåningarna gjordes ofta om till butiksfasader med stora skyltfönster.

Gamla stan hotas – och räddas

Under senare delen av 1800-talet försköts stadens

centrum till Norrmalm. Gamla stan började att successivt förslummas och många diskussioner fördes om stadsdelens sanitära förhållanden. Det kom till och med förslag om att riva stora delar och bygga helt nytt. När de nya stadsdelarna på malmarna växte fram omkring 1900 blev problemen i Gamla stan ännu mer uppenbara, men de enskilda fastighetsägarna var inte villiga att bekosta saneringarna. Samfundet S:t Erik – som bildades 1901 och arbetade för att väcka intresse för stadens kulturhistoriskt värdefulla miljöer – oroades för stadsdelens framtid och tog på 1930-talet initiativet till att bilda AB Stadsholmen. Det nya bolaget fick i uppdrag att förvärva, restaurera och modernisera bebyggelsen med hänsyn bland annat till kulturhistoriska värden. De första åtgärderna i stor skala genomfördes i kvarteret Cepheus och flera av de genomförda renoveringarna har varit goda exempel, inte minst de allra första

DET NUVARANDE TRAPPLOPPET UPPFÖRDES VID OMBYGGNADEN 1907-1909. FOTO: J. MALMBERG.

insatserna som gjordes.

I dag är Gamla stan med sina många bevarade tidslager och hus med en lång och omväxlande byggnadshistoria ett historiskt dokument av oersättligt värde.

HISTORIK

Hippomenes 4 är en sammanslagning av två äldre tomter och hus. Ett hus på den norra tomten kan i arkiven följas bakåt till 1487, då Anders Törbo fick tillåtelse av Själagården, som var ägare, att bebygga tomten. Den södra delen med hus såldes av Storkyrkan till kanngjutaren Erik Arvidsson 1627. De två husen sammanbyggdes och påbyggdes 1680 under handelsmannen Olof Hansson Törnes ägo till samma höjd och med gemensam takutformning. En värdering från 1757 beskriver huset som fyra våningar högt med tak belagt med plåt och tegel men fortfarande

med ett trapphus i vardera husdelen. I bottenvåningen fanns en salubod och våningarnas rum hade golv av bräder och sten. I rummen fanns kakelugnar och bröstpaneler, innertaken var panelade, vävspända eller gipsade. År 1852 genomfördes en ombyggnad då det norra trapphuset togs bort, en ny vindstrappa av sten tillkom och vinden inreddes med två rum. På 1880-talet försågs fasaden med kraftiga profilerade omfattningar i tidens smak.

Idag präglas framförallt bottenvåningen av den ombyggnad som direktör Svensson, genomförde 1907-09 efter ritningar av arkitektfirman Dorph och Höög. Byggnaden fick en ny trappa med ingång från Storkyrkobrinken. Källaren och muren ovanför de stora skyltfönstren förstärktes med järnbalkar. På våning 1 trappa inreddes en ateljé och vinden inreddes helt och försågs med ytterligare en takkupa. Fasadens 1800-tals utsmyckningar togs bort. Förutom fönsterbyte 1940

skedde mycket litet i huset fram till den renovering som påbörjades 1987.

Fastigheten förvärvades 1987 av Stadsholmen i syfte att rusta upp huset som då befanns i mycket dåligt skick. Lägenheterna inreddes med badrum och nya kök. Vissa mellanväggar revs och ersattes med nya och vissa dörröppningar sattes igen. Ventilation drogs i befintliga skorstenspipor. Vissa rum fick undertak med isolering på grund av ljudisoleringskrav. På våning 4 trappor slogs två lägenheter samman till en.

BYGGNADSBESKRIVNING

Hippomenes 4 är en hörnfastighet belägen mittemot

Storkyrkan i korsningen Trångsund och Storkyrko-
brinken. Huset är fyra våningar högt med dubbla
vindar under säteritak med italian. Det nedre takfallet
har takkupor och takfönster. Bottenvåningen har i
hörnet stora, rundbågiga fönster och är för övrigt
rusticerad. Fasaden däröver är slätputsad med fönster
i liv och ristade fönsteromfattningar.

Interiörerna har behållit mycket av äldre planlös-
ning även om en del stora förändringar skedde vid
ombyggnaden 1907. Den fasta inredningen präglas i
huvudsak av den tidiga 1900-talsombyggnaden men
även inredning från 1800-talet finns bevarad. Kakel-
ugnarna togs sannolikt bort redan 1907 när huset
fick centralvärme.

GEMENSAMT ANSVAR FÖR VÅR LEVANDE HISTORIA

Byggnader och miljöer med stort kulturhistoriskt värde berättar alltid något väsentligt. Det kan handla om stadsutveckling, samhällsförändringar, arkitektur, stilideal eller hantverksmetoder, men också om hur människor har bott och inrett sina hem eller om de skilda livsvillkoren för olika sociala skikt. Att fastigheterna byggts om och moderniserats under årens lopp är en del av historien.

Vi och våra hyresgäster är tillfälliga brukare i ett långvarigt historiskt skede. Vi har ett gemensamt ansvar för att aktivt och på ett varsamt vis bevara de värdefulla miljöerna till framtida generationer. Varsamhet kan bland annat innebära att behålla äldre planlösningar och att vara rädd om inredningsdetaljer som paneler, dörrar, lister och kakelugnar. Anpassningar och förändringar kan ske, men utan att vi förvanskar oersättliga värden. Individuella bedömningar måste alltid göras från fall till fall. Vi ska inte glömma att stilar och behov skiftar över tiden. Det vi idag kan tycka vara otidsenligt kan av kom-

mande generationer upplevas positivt och värdefullt.

Att använda traditionella material som kalkputs eller oljefärg är också viktigt, liksom att utforma nya inredningsdetaljer så att de passar i miljön. Vid vanlig städning och rengöring måste vi ta hänsyn till att de material och ytskiktsbehandlingar som finns i husen – till exempel trä, kalksten, stuck, oljefärg, limfärg och linoleum – är ömtåliga och kräver särskild försiktighet. Även innergårdar och trädgårdar har sina särskilda förutsättningar och ska skötas och utvecklas så att karaktären bevaras.

Stadsholmen har samlat sina riktlinjer för fastighetsunderhåll i broschyren ”Ett stockholmskt kulturarv – att förvalta borgarhus och kåkar”. Alla hyresgäster har fått skriften, men den finns också på vår hemsida. Här finns också några konkreta råd om hur man som hyresgäst bäst vårdar de gamla husen och miljöerna. På Stockholms stadsmuseums hemsida finns allmän information om byggnadsvård, www.stadsmuseum.stockholm.se.